

DE STAD WORDT NAT

WAT ZIJN DE PROBLEMEN?
EN LOSSEN WE ZE OP?

Tekst Peter Boorsma en Wendy Braanker | Foto Hollandse Hoogte

Hugo Gastkemper:
‘We praten nu
over geld; dat
betekent dat de
echte problemen
zijn opgelost’

Tijdens het najaarscongres (29 november) maakt Koninklijk Nederlands Waternetwerk (KNW) de balans op: wat kunnen we van elkaar leren als het gaat om ‘stedelijk water’? Wat kan anders of beter? Hugo Gastkemper, directeur van Stichting Rioned, ziet dat veel regio’s goed bezig zijn, maar pleit wel voor een focus op echte problemen. En: drie regio’s vertellen over hun ervaringen met de samenwerking.

Begin oktober was het de opening van het achttienjournaal: met name het westen van het land had te maken met soms ernstige wateroverlast. Het water in sloten en afvoerkanalen stond zo hoog dat water uit sommige steden niet afgevoerd kon worden en straten blank kwamen te staan.

Stichting Rioned, het kenniscentrum voor riolering en stedelijk waterbeheer in Nederland, bracht een persbericht uit om uit te leggen hoe dat kwam. Anders dan bij de hevige zomerbuien, waarbij straten soms blank komen te staan omdat de riolering het niet aan kan, ligt het probleem van langdurige regen in het najaar en de winter bij de afvoer- en bergingscapaciteit in het landelijk gebied. Daardoor stopt ook de afvoer van de riolen. Soms loopt zelfs oppervlaktewater door de overstorten de riolering in.

Op 28 november presenteert Stichting Rioned de resultaten van de benchmark rioleringszorg. De dag daarop spreekt Rioned-directeur Hugo Gastkemper op het KNW-najaarscongres ‘De stad wordt nat’ over de vraag hoe het stedelijk waterbeheer ervoor staat.

Karla Peijs is voorzitter van de commissie die de samenwerking in de regio’s moet evalueren.

Zij betwijfelt of de sector de in het bestuursakkoord beoogde besparingen gaat halen.

“Dat zijn twee dingen. De benchmark kijkt terug, terwijl Peijs vooruit kijkt. Haar commissie onderzoekt of de regio’s voldoende ambitie aan de dag leggen als het gaat om samenwerking en of de doelstellingen uit het bestuursakkoord om kosten te beheersen gehaald gaan worden.”

Wat denkt u?

“Ik zie veel regio’s die goed en zinnig bezig zijn. Maar ik heb geen alomvattend beeld. Daarom is het goed dat de commissie haar werk doet. Ik hoop alleen dat de visitatie zich niet eenzijdig richt op financiële resultaten. Nu is het zo dat als een regio geen kwantitatieve doelstelling heeft, de commissie deze kwalificeert als ‘achterblijver’. Maar als partijen in een regio overeenkomen beter te gaan monitoren en overeengekomen acties daadwerkelijk uitvoeren, is dat een robuuste manier van samenwerken. Peijs zou daarom veel naar de regio moeten gaan om een gevoel te krijgen hoe het met de samenwerking gaat. Dat het niet alleen over geld gaat, maar ook over kwaliteit en terugdringen van de kwetsbaarheid.” >

‘Waterschap en gemeente stonden vaak tegenover elkaar’

Wat is de grootste uitdaging voor de sector?

“De klimaatverandering en de hevige buien die deze met zich meebrengt. We moeten leren omgaan met buien waaruit zoveel water valt dat het onmogelijk is dat allemaal meteen weg te stoppen, zoals we gewend zijn. Dat het water soms even op straat staat.”

Accepteren mensen dat?

“Het valt goed uit te leggen. Mensen beginnen pas te piepen als de straat om de haverklap blank staat. Dan moet je ingrijpen. Als vakgebied dragen we in de visie ‘Klimaatverandering, hevige buien en riolering’ uit dat je door de combinatie van ervaringen met buien en modellen moet bepalen waar echte schade optreedt en daar maatregelen nemen in berging of afvoer. Een verstandige mix van reageren en anticiperen levert draagvlak voor ingrijpen en investeringen.”

Hoe zijn de kosten in toom te houden?

“Door slimmer, anders en doordacht later te investeren, bijvoorbeeld door riolen op precies het goede moment te vervangen én je af te vragen waarom je bepaalde maatregelen wilt nemen. De resterende levensduur van riolen bepalen we nu door middel van visuele inspectie. Dat combineer je met inzichten in wat zich buiten het riool afspeelt, bijvoorbeeld wegvernieuwing, functieverandering en toekomst van het gebied. We willen de levensduur echter nog nauwkeuriger kunnen bepalen; het liefst vervang je het riool de dag voordat het instort. Dat scheelt kosten en overlast. Ik verwacht dat we nog wel dichter bij dat moment kunnen komen.”

“Een andere ontwikkeling is asset management waarbij je risico’s explicieter en beter meeweegt: bij een riool in het buitengebied kun je wat meer risico nemen dan bij een riool onder een essentiële verkeersader.”

In het Bestuursakkoord is afgesproken om 450 miljoen euro te besparen op de watersector. Werkt dat niet remmend op innovatie?

“In tegendeel! Alle partijen zijn ervan overtuigd dat je aan kwaliteitsverbetering en kwetsbaarheid kunt werken en tegelijkertijd de kosten kunt beheersen. Omdat je je afvraagt waarom je iets doet, kun je scherper sturen op investeringen.

Van bezuinigingen gaat ook een prikkel uit om zonder inhoudelijke redenen investeringen uit te stellen, maar gelukkig houden we met de benchmarking naast de kostenontwikkeling ook de prestaties in beeld.”

Volgens sommigen wordt er in de regio’s vooral veel gepraat.

“Er zijn in korte tijd al veel concrete dingen tot stand gebracht. Natuurlijk moeten er culturen worden overbrugd, want waterschap en gemeente stonden vaak tegenover elkaar. En de vraag is of de echt grote onderwerpen al wel op tafel liggen, zoals de vernieuwing van rioolwaterzuiveringsinstallaties, investeringen in rioolvoorzieningen en investeringen om wateroverlast te voorkomen. Daar moeten de besparingen gehaald worden, want de schaalvoordelen van gezamenlijk inkopen en gezamenlijk werken zijn beperkt.”

“Het gaat er om per situatie en per gebied de echte problemen te benoemen; generieke oplossingen en normen werken niet of zijn niet doelmatig. Ook het buitengebied verdient aandacht. Met de aanleg van drukriolering en de talloze kleine pompjes was veel geld gemoeid. Maar ook het in stand houden van het stelsel is duur. De pompjes gaan maar twintig jaar mee en zitten vaak verstopt. Kan dit niet anders? Met kleinschalige zuivering misschien? Stowa evalueert de individuele zuiveringen en Stichting Rioned de drukriolering. Komend voorjaar hoop ik dat we de resultaten kunnen presenteren.” *(lees verder op pagina 8) >*

EMMEN EN WATERSCHAPPEN BEËINDIGEN 'SNIPPERBLAUW'

Waterschappen denken primair in kubieke meters en gemeenten meer in vierkante meters. Marieke Ekelenkamp – projectleider stedelijke wateropgave van Emmen – onderschrijft dat er van verschillende perspectieven sprake is, maar ziet ook de noodzaak om als gemeente nauw samen te werken met de waterschappen Velt en Vecht en Hunze en Aa's.

“Het gaat om een gezamenlijk doel: droge voeten en kostenoptimalisatie. Dit betekent dat je een goed gesprek moet hebben over welke maatschappelijke effecten je wilt bereiken en welke overlast je acceptabel vindt.”

Net als andere regio's kampen Emmen en omgeving met een toename van wateroverlast als gevolg van de klimaatverandering. “Water op straat mag wel een paar uur, maar we vinden het onacceptabel dat vitale functies als ziekenhuizen en bedrijventerreinen dagenlang onbereikbaar zijn.” Door de hoge ligging van de gemeente Emmen op de Hondsrug, stroomt neerslag af naar lager gelegen gebieden in de omgeving zoals Coevorden, Zwolle en Winschoten.

Uit berekeningen blijkt dat Emmen in het bebouwde gebied één keer in de honderd jaar een extra bergingscapaciteit nodig heeft van ongeveer 1 miljoen kubieke meter. Het Bestuursakkoord Water geeft aan dat de ruimte voor deze opgave primair in het stedelijk gebied zelf moet worden gevonden. Ook nieuwe ontwikkelingen (toename verharding)

Kunnen kleine gemeenten mee in de ontwikkelingen?

“Ja, want de problematiek is daar overzichtelijk. Je kent het stelsel, de bewoners, de politiek en de uitvoerders. Probleem is de kwetsbaarheid als de rioleringsbeheerder plotseling wegvalt. In samenwerkingsverbanden staan kleine gemeenten steviger omdat ze meer massa hebben en bijvoorbeeld kunnen deelnemen aan een duur iets als *monitoring*.”

“Je moet goed nadenken welke schaal bij welk proces hoort. De aanleg van riolering bijvoorbeeld speelt zich af op de schaal van hooguit een paar straten, anders valt het proces niet te behappen. Voor fabrieksprocessen zoals de bereiding van drinkwater of de zuivering van afvalwater is in het vlakke Nederland vaak een heel grote schaal efficiënt. Bij het beheren van rioleringen zijn gemeenten tussen 20.000 en 100.000 inwoners het meest efficiënt en stijgen de kosten per kilometer riool bij grotere gemeenten.”

Foto waterschap Velt en Vecht

Het Schoonebeekerdiep is een van de plekken in de gemeente Emmen waar de komende jaren ruimte voor water wordt gevonden

PRAKTIJK
VOORBEELD

moeten waterneutraal worden aangelegd. Soms leidt dit tot mooie ruimtelijke inpassing, maar soms ook tot 'snipperblauw': losse kleine waterberginkjes met weinig ruimtelijke kwaliteit.

In dialoog met de waterschappen constateerde Emmen dat binnen het bebouwde gebied onvoldoende ruimte is voor het oplossen van de wateropgave: er zouden huizen afgebroken moeten worden. Er is daarom ook gekeken naar het buitengebied. “Daar kunnen we de stedelijke wateropgave makkelijk vasthouden en water bergen in de veenkoloniale kanalen- en wijkstructuur en in de beekdalen. Dit leidt bovendien tot een enorme versterking van het landschap, want we zien steeds vaker dat de kanalen- en wijkstructuur (de veenontginningen) aangetast worden.

Daarnaast kost waterberging in het stedelijk gebied 200 tot 800 euro per kubieke meter. In het landelijk gebied is dat 3 tot 10 euro per kubieke meter. Dus tel uit je winst.”

De gemeente Emmen gaat deze locaties opnemen in een Structuurvisie Water. “Deze locaties zijn hydrologisch en ruimtelijk geschikt bevonden. Overigens is die structuurvisie ook bijzonder omdat het mogelijk wordt 'bovenplans' te compenseren: de kosten voor nieuwe opgaven die ontstaan omdat de verharding toeneemt, moeten worden gecompenseerd door de initiatiefnemer. Door de verharding onttrekt hij immers berging aan het gebied.”

Heeft de lokale politiek voldoende aandacht voor de riolering?

“Politieke aandacht is meestal negatief. Dan is er wat aan de hand. Ik vind het lollig dat de discussie nu vooral over geld gaat. Dat betekent dat de echte problemen zijn opgelost. Immers, als de nood hoog is let je niet op de kosten, dan wil je een oplossing.” |

Een structuurdiscussie is niet nodig en “de juiste stuurlui zijn al aan boord”. Dat is de belangrijkste conclusie van Carleen Mesters en Dieter de Vroomen die als werkgroep Bestuursakkoord Water van Koninklijk Nederland Waternetwerk (KNW) spraken met tal van bestuurders, managers en operationele medewerkers van de ketenpartijen. Alle conclusies van het onderzoek en tien 'organisatorische handvatten' zijn te vinden in de KNW-publicatie 'Organisatorische handvatten Bestuursakkoord Water'.

Voor meer informatie zie pagina 13